

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Aktuální rozhodovací praxe při odškodňování pozůstalých v případě usmrcení blízké osoby při dopravní nehodě

Usmrcení osoby blízké je pro pozůstalé velmi traumatizující zkušeností. Zasáhne do všech aspektů života. Taková událost má rovinu nejen psychologickou a sociální, ale i ekonomickou. A i když pozůstalí z počátku řeší zcela jiné otázky, podstatná je i otázka kompenzací - nejen za případnou ekonomickou ztrátu, která může být skutečně zásadní. Ale i za útrapy, které jsou s takovou událostí spojené.

Duševní útrapy a peněžité náhrada

Zaviněným usmrcením osoby blízké způsobí škůdce pozůstalým (poškozeným) zpravidla velmi těžkou psychickou nemajetkovou újmu. Tato újma spočívá v prožitých strastech při ztrátě milované osoby, právo ji označuje pojmem „duševní útrapy“.

Současný právní řád předpokládá, že poškození mohou odčinění duševních útrap nárokovat. Podstatné je v tomto ohledu především ust. § 2959 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, které uvádí: „*Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*“.

Otázku, kdo může odčinění duševních útrap nárokovat, řeší předmětné ustanovení poměrně jasně a jeho výklad by neměl činit problémy. Připomeňme jen, že definici osoby blízké obsahuje ust. § 22 odst. 1 občanského zákoníku.

Zásadně složitější otázkou je, jak penězi vyčíslit vzniklé utrpení, případně jak při takovém výpočtu zohlednit zásadu „slušnosti“. Citované ust. § 2959 občanského zákoníku pracuje se dvěma vágními kritérii. Primárně se výše peněžité náhrady určí tak, aby vyvažovala plně utrpení poškozeného. Pokud tímto způsobem nelze výši náhrady určit, nastupuje sekundární kritérium - výše náhrady se určí podle zásad slušnosti. Zákonodárce dle našeho názoru správně zvolil vágní kritéria pro stanovení výše peněžité náhrady (byť požadavek, aby náhrada plně vyvažovala prožité utrpení je zjevně iluzorní). Výši náhrady nelze stanovit paušálně, neboť okolnosti každého případu budou odlišné.

Předchozí právní úprava ve svém ust. § 444 odst. 3 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, od roku 2004 pracovala se systémem paušálně stanovených náhrad. Tento systém přiznával nárok na odškodnění duševních útrap jen taxativně vymezenému okruhu poškozených, a to formou fixní částky (manželce či dítěti náležela kupříkladu částka 240.000,- Kč). Jistě, rozhodovací praxe soudů v té době dovodila, že není-li náhrada dostatečná, lze se domáhat další náhrady za újmu vzniklou podle ustanovení na ochranu osobnosti. Důvody pro přiznání další náhrady z tohoto důvodu však byly spíše výjimečné (kupříkladu v případě velmi závažných okolností, za nichž k porušení práva došlo)[\[1\]](#). Většina pozůstalých se tak musela spokojit s fixní částkou náhrady, jejíž výše ovšem v mnoha případech (a zejména s postupem času) ztratila jakoukoliv

reparační funkci ve vztahu k prožívanému traumatu.

Současnou právní úpravu lze proto v tomto směru hodnotit pozitivně. Při stanovení konkrétní výše peněžité náhrady způsobilé k uplatnění je vhodné nejprve vycházet z určité „standardní“ výše náhrady, a tu následně modifikovat dle konkrétních okolností daného případu.

V tomto směru pomáhá rozhodovací praxe soudů. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí nejprve moc ruku k dílu nepřiložil, neboť stanovil základní částku náhrady u rodiče, manžela či dítěte usmrčeného v rozpětí 240.000,- Kč až 500.000,- Kč.^[2] Toto rozhodnutí proto zjevně nemohlo vést k alespoň základnímu sjednocení rozhodovací praxe obecných soudů nižších stupňů. Vítané vodítko poskytl Nejvyšší soud až následně, kdy dovodil, že za základní sazbu peněžité náhrady k odčinění duševních útrap u rodiče, manžela a dítěte lze považovat dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející úmrtí usmrčeného^[3]. Je vhodné jistě podotknout, že Nejvyšší soud svým rozhodnutím navázal na obdobnou praxi, která již byla u některých obecných soudů nižších stupňů uplatňována.^[4]

Duševní útrapy budou zpravidla nejintenzivnější u nejbližších pozůstalých (kupříkladu manželka, dítě nebo rodič). Bratranec usmrčeného, který s usmrčeným neměl tak blízký vztah, sice může být osobou oprávněnou nárokovat odčinění duševních útrap, avšak zpravidla s nižší částkou peněžité náhrady.

V roce 2019 činila průměrná měsíční mzda 34.125,- Kč.^[5] Pokud by škůdce osobu usmrtil v roce 2020, činila by základní výše peněžité náhrady pro nejbližší poškozené částku 682.500,- Kč. Tato částka může podléhat další modifikaci, a to v závislosti na konkrétních kritériích. Ty mohou být na straně škůdce i poškozeného. Nelze totiž opomenout ust. § 2957 občanského zákoníku, který požaduje, aby byla výše přiměřeného zadostiučinění určena tak, že bude možné odčinit i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Toto ustanovení pak příkladmo uvádí, že se jedná o způsobení újmy úmyslně. V tomto směru lze pracovat i s rozhodovací praxí obecných soudů, která modifikační kritéria dále demonstrativně vyjmenovává. Nejvyšší soud například uvádí, že mezi tato kritéria patří intenzita vztahu usmrčeného s poškozeným, věk poškozeného, ale i postoj škůdce k protiprávnímu jednání či spoluzavinění ze strany usmrčeného.^[6] Podání řádného či mimořádného opravného prostředku však zásadně nemůže být důvodem pro zpřísnění uvažované peněžité náhrady. Právo na odčinění duševních útrap v plné výši pak nemůže být podmíněno majetkovými poměry na straně škůdce, byť i s těmito kritérii soudy občas polemizují.

Uplatnění peněžité náhrady v kontextu usmrcení při dopravní nehodě

V případě, že škůdce usmrtí osobu při dopravní nehodě, věc bude zpravidla řešena v trestním řízení. V takovém případě lze doporučit připojit se se svým nárokem vůči škůdci (pachateli) do probíhajícího trestního řízení v souladu s ust. § 43 odst. 3 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. V tomto směru je třeba dbát na to, aby byl vyčíslený nárok včas uplatněn v souladu s trestním řádem a řádně odůvodněn.

Výhodou tohoto postupu je, kromě šetření nákladů na straně poškozeného i fakt, že součástí trestního spisu budou důkazy zajištěné ze strany orgánů činných orgánů. Ty tak činí s ohledem na zásadu vyhledávací. Nelze ani opomenout případné postavení poškozeného coby oběti trestného činu ve smyslu zákona č. [45/2013](#) Sb., o obětech trestných činů.

Nutno podotknout, že soud v trestním řízení nemusí povinnost k náhradě nemajetkové újmy uložit (či může náhradu přiznat jen zčásti). Je bohužel patrná tendence na straně obecných soudů poškozené s jejich nároky v trestním řízení spíše odkazovat na řízení ve věcech civilních. Pokud soud v trestním řízení o povinnost k náhradě nemajetkové újmy nerozhodne (či ji přizná jen zčásti), odkáže pozůstalé na řízení ve věcech civilních (v celém či ve zbytku nároku).

Z hlediska postupu v rámci uplatnění nároků z duševních útrap proto může mít smysl například i to, že po vyčíslení výše náhrady poškozený v rámci trestního řízení uplatní „jen“ tu část, kterou lze obhájit rozhodnutím Nejvyššího soudu, zbytek pak může řešit v rámci civilního řízení. Tím se zvyšuje šance, že alespoň část kompenzace získá brzy (trestní řízení probíhají zpravidla mnohem rychleji, než řízení civilní), což může mít obrovskou výhodu zejména v případě pozůstalých rodičů dětí, kteří se znenadání ocitnou bez příjmu ze strany druhé rodiče. Je každopádně vždy důležité výši požadované náhrady nemajetkové újmy v rámci plánování strategie pečlivě uvážit a řádně odůvodnit, aby měl trestní soud i zájem se věcí zabývat.

V případech usmrcení při dopravních nehodách je postavení poškozeného ještě výhodnější. Nárok lze totiž uplatnit i mimosoudně u pojistitele vozidla, jehož provozem byla újma způsobena, a to v souladu s ust. § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. [168/1999](#) Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla, ve znění pozdějších předpisů.

Nároky vůči škůdci a pojišťovně je možno uplatnit zároveň do trestního řízení i vůči pojišťovně. Dle našeho názoru v takovém případě vzniká vztah nepravé solidarity, kdy plněním jednoho zaniká povinnost plnit druhého. To i přesto, že v tomto směru je třeba mít na paměti de facto rozdílný právní základ obou nároků (nárok dle zákona o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla je určitým speciálním originárním nárokem vyplývajícím přímo z tohoto zákona a pojišťovna nemá de iure právní postavení škůdce jako ten, kdo osobu usmrtil). Poškozený by však měl v rámci obou postupů informovat rozhodující instituce o průběhu řízení o druhém nároku, aby se vyhnul případnému podezření ze snahy získat plnění obě.

Další možností je pak samozřejmě řízení před civilním soudem.

Závěr

Výše peněžité náhrady za způsobené duševní útrapy doznala za poslední desetiletí značných změn. Lze vítat rozhodovací praxi soudů, která poměrně konstantně dovozuje základní výši peněžní náhrady duševních útrap, která podléhá modifikaci dle konkrétních kritérií. I přesto však nelze opomenout složitost uplatňování této peněžní náhrady, včetně procesních nástrah.

Vedle nároku na náhradu za způsobené útrapy vznikají poškozeným, samozřejmě, i další nároky – zejména v oblasti náhrady skutečné škody apod. Právě kompenzace duševních útrap však z hlediska vymáhání dosud působí největší problémy.

JUDr. Tomáš Nielsen

Mgr. Tomáš Strakatý

NIELSEN
LEGAL

[Nielsen Legal, advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Kozí 916/5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 725 749 954
Fax: +420 270 004 939
e-mail: info@nielsenlegal.cz

VELMI DOPORUČOVANÁ KANCELÁŘ

[1] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007

[2] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015

[3] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018

[4] rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 4. 2016, sp. zn. 6 To 51/2016

[5] K dispozici >>> [zde](#).

[6] rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 894/2018

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)